

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף לב עמוד ב

תניא, ר' ישמעאל בר' יוסי: למה מנו חכמים את אלו? שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום, אבל ראשונות בטלו משבטלה קדושת הארץ. **קסבר:** קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא. ורמינהי, א"ר ישמעאל בר' יוסי: וכי אלו בלבד היו? והלא כבר נאמר: +דברים ג'+ ששים עיר כל חבל ארגוב כל אלה ערים בצורות! אלא למה מנו חכמים את אלו? שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום; קידשום? הא אמרינן דלא צריך לקדושינהו! אלא מנאום; ולא אלו בלבד, אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון - כל מצות הללו נוהגות בה, מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא! איבעית אימא: תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל. ואיבעית אימא: חד מינייהו ר' אלעזר בר יוסי אמרה; דתניא, ר"א בר יוסי אומר: אשר לוא חומה - אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן. **מאי טעמא דמ"ד:** קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא? דכתיב: +נחמיה ח'+ ויעשו בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן בני ישראל וגו' ותהי שמחה גדולה מאד, אפשר בא דוד ולא עשו סוכות עד שבא עזרא? אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע, מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה, אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה; ואומר: +דברים ל'+ והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה, מקיש ירושתך לירושת אבותיך, מה ירושת אבותיך בחידוש כל דברים הללו, אף ירושתך בחידוש כל דברים הללו. ואידך? דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה, ואגין זכותא עלייהו כי סוכה. והיינו דקא קפיד קרא עליוה דיהושע, דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא כתיב +נחמיה ח'+ ישוע, בשלמא משה לא בעא רחמי, דלא הוה זכותא דארץ ישראל, אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל, אמאי לא ליבעי רחמי. והא כתיב: אשר ירשו אבותיך וירשתה! הכי קאמר: כיון דירשו אבותיך ירשת את.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף ז עמוד א

העיד רבי יהושע בן זרוז בן חמיו של רבי מאיר לפני רבי על ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן, והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו... דאמר ר' שמעון בן אליקים משום ר' אלעזר בן פדת שאמר משום ר' אלעזר בן שמעון: הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, וקסבר: קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית.

רש"י מסכת חולין דף ז עמוד א

הרבה כרכים כבשו עולי מצרים - וקדשום בקדושת הארץ ולא כבשום עולי בבל לקדשם בשניה ולכך לא כבשום דקסברי הואיל והותרו הותרו דקדושה ראשונה בטלה דכי קדשה יהושע לשעתה קדשה ולא לעתיד לבא כשגלו בימי נבוכדנצר ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחוצה לארץ ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני ובית שאן מהן היתה ואותן שקדשו הן לא בטלו בחורבן שני כדאמרין ביבמות בהערל (דף פב:) והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם שבטלה ירושה ראשונה ונקראת שניה ירושה אבל ירושה שלישית אין להם שהשניה לא פסקה הלכך בימי רבי נהגו איסור בארץ.

תוספות מסכת חולין דף ו עמוד ב

והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו - משמע דאין מעשר נוהג בחוצה לארץ וכן משמע בע"ז בפ' רבי ישמעאל (דף נח:) דקאמר ריש לקיש איקלע [לבצרה] חזינהו דאכלי פירי דלא עשרו אסר להו אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל אדמקטורך עלך זיל הדר [דבצרה] לאו היינו בצר [דבצרה] בחוצה לארץ היא ואינה חייבת במעשר ותימה דבפרק עד כמה (בכורות כז.) מוכח כולה שמעתתא דתרומה נוהגת בחוצה לארץ ואין לומר כדפי' הכא בקונטרס דדוקא תרומת דגן תירוש ויצהר דהוי בארץ דאורייתא בחוצה לארץ הוי מדרבנן אבל בשאר פירות לא דהא בפ"ק דביצה (דף יב:) גבי אושפיזכניה דרבה בר בר חנה הוה ליה איסורייתא דחרדלא משמע הסוגיא דחייב במעשר ובריש כיצד מברכין (ברכות לו.) רבי אליעזר אומר צלף מתעשר האביונות והקפריסין רבי עקיבא אומר אין מתעשרין אלא האביונות בלבד ואמר רב יהודה צלף ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין ופריך ולימא הלכה כרבי עקיבא ומשני ה"א אפילו בארץ קא משמע לן בחוצה לארץ ולימא כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אי אמר הכי ה"א הני מילי מעשר ירק וצלף דבארץ גופה דרבנן אבל ערלה דבארץ דאורייתא לא משמע בהדיא דמעשר ירק וצלף נוהג בחוצה לארץ ואומר ר"ת דהכא ובפרק רבי ישמעאל (ע"ז דף נח:) איירי בדמאי דאינו נוהג בחוצה לארץ כדתנן במסכת דמאי (פ"א מ"ג) מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי אבל ודאי טבל חייב בכל מקום וכן משמע דמיירי הכא בדמאי מדפריך לקמן ודילמא רבי מאיר נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר דלא שרי אלא בדמאי וקשה מירושלמי דפרק ג' דדמאי רבן שמעון בן גמליאל שלח ליה רבי יוסי ברבי אתרוג ואמר ליה זה בא לידי מקסרין ולמדתי ממנו שלשה דברים שהוא ודאי ושהוא טמא ושלא בא לידו אחר שהוא ודאי שפירות קסרין ודאי ושהוא טמא שמרביצין עליו מים פ' והוכשר ולא בא לידו אחר שאילו בא לידו אחר היה מעשר ממנו על זה ואם תאמר ודילמא עישר והוצרך להודיעו משום הכשר ויש לומר דאם לא היה אלא דבר אחד היה רבי יוסי מודיעו בפירוש ופריך וליעשר ממנו עליו ומשני אין דרך בני אדם ששולחין לחביריהן דברים חסרים ופריך ולא מתניתין היא רבי יוסי מתיר בודאי ובלבד שיוודיעו משנה היא באותו פרק שר' יוסי מתיר לשלוח לחבירו ודאי טבל ובלבד שיוודיעו שאינו מעושר ושמה היה ביד רבי יוסי אחר ומה שלא עישר לפי שהודיעו שעל כן היה אומר זה בא לידי מקסרין ומשני אף על גב דפליג אדרבנן לא הוה עבד עובדא כוותיה ופריך ולא מפירות המותרין בקסרין הם דרבי התיר קסרין והתיר בית שאן ומשני רשב"ג קודם רבי הוה משמע דלאחר שהותר היה פטור אפילו ודאי דהוה אתרוג ודאי הוה וצ"ל ולא מפירות דמותרין בקסרין דהתם בירושלמי בפרק ב' דדמאי אמרינן אלו המינין האסורין בבית שאן ואלו המינין האסורים בקסרין פ' משום

דמאי משום דאלו מינין היו רגילין באלו המקומות לבא מא"י והידועין שלא באו מארץ ישראל פטורין משום דמאי וחייבין משום ודאי כפי' ר"ת ופריך והלא אתרוג מפירות המותרין שאין מביאין אותן מא"י אלא בקסרין עצמה גדל ומודו רבנן דמותר לשלוח ודאי בחוצה לארץ בהודעה ולא נחלקו אלא בטבל בא"י וא"כ מנא לן שלא בא ליד רבי יוסי אחר ואפילו היה בידו אחר היה יכול לשלוח ודאי טבל בהודעה בחוצה לארץ אפילו לרבנן ומשני דעדיין לא הותרה קסרין בימי רבי יוסי והיו מחזיקין אותה בחזקת א"י ומיהו במקום אחר מצא ר"י בירושלמי במסכת חלה פ' שתי נשים דירק בחוצה לארץ אינו נוהג בו לא מעשר ולא תרומה ובשאר פירות נוהגת תרומה גדולה אבל לא מעשר אבל דגן תירוש ויצהר חייבין לגמרי בין בתרומה בין במעשר והכי איתא התם אמר ר' יוחנן רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום מאן נינהו הרובים תרגמוניא א"ר זעירא רב יהודה בשם שמואל אומר חלת חוצה לארץ ותרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש ר' אבא בשם רבי שמואל אמר לא חשו אלא לתרומת דגן תירוש ויצהר ומשמע דקאי אר' יוחנן דאמר דבגולה היו מפרישין תרומות ואתא רבי אבא לאשמועינן דדוקא בדגן תירוש ויצהר היו מפרישין תרומות ומעשרות ולא דוקא נקט תרומה דהוא הדין מעשר אבל שאר פירות לא חשו לענין מעשר אלא לתרומה גדולה כמו שמפרש רבי שילא בשם ר"ש אח"כ ר' שילא בשם ר"ש אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה אבל לירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בשם רבי עקיבא מעשרות לירק מדבריהם פירוש שאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לשאר פירות דאסמכו רבנן אקרא ולפי זה לא קשיא מידי מהך דשמעתין דרבי מאיר אכל עלה של ירק והוא דמסכת ע"ז דאכל פירי דלא מעשרן בשאר פירות קאמר שהורמה מהן תרומה גדולה אבל לא מעשר ובברכות (דף לו.) לא גרסינן ירק דבצלף איירי ולא ירק הוא ול"ג נמי מעשר אלא הני מילי גבי צלף דכל שאר פירות אינו נוהג מעשר אלא תרומה וכן הוא בספרים מדויקים ואהיה דבירושלמי דקאמר שבאו הרובין ובטלום סמכינן עכשיו שאין אנו מפרישין תרומות ומעשרות ור"ת מפרש דאין השדות חשובות כמו שלנו לפי שנותנין מהן מס ולפי זה בימיהם לא היו מפרישין אלא מהנהו דלא יהבי טסקא דאיכא דלא יהבי כדאמר בהמקבל (ב"מ קי.) ארעא דלית לה כרגא וטסקא מאי ועוד יש לפרש שמא הרחוקים מארץ ישראל כמונו לא תקנו חכמים ועוד יש מפרשים שנמצא בירושלמי דהא דקאמר דמכזיב ולהלן פטור מן הדמאי לאו דוקא דמאי אלא אף מן הודאי ואהא סמכינן.

חידושי הרמב"ן מסכת חולין דף ו עמוד ב

שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר רבי את בית שאן על ידו. פרש"י ז"ל קסבר ר' מאיר לאו מארץ ישראל היא, ומעשר דגן בחוצה לארץ נוהג מדרבנן הואיל ובארץ מדאורייתא אבל מעשר ירק דבארץ גופה דרבנן לא גזור עליה בחוצה לארץ, דאי מארץ ישראל אף על גב דר' מאיר אחר החורבן היה קיי"ל מעשר בזמן הזה דאורייתא וירק דרבנן דקדושה דעזרא קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא כדקתני התיר רבי את בית שאן מכלל דשאר מקומות נוהג בהן, וקשיא לי אם כן היאך התיר רבי על ידו דלמא סבר ר' מאיר קדושה ראשונה יש להן דפולוגתא דתנאי היא וכיון שכן אפי' מעשר דגן בארץ לאו דאורייתא ומעשר ירק אפי' בדרבנן ליכא וכיון שנהגו בו איסור היאך בא והתיר, ותו קשיא אדרס"י בפ' כיצד במס' ברכות (ל"ו א') ר' עקיבא אומר צלף אינו מתעשר אלא אביונות בלבד ואיתמר עלה אי אמר [כל המיקל בארץ הלכה] כמותו בחוצה לארץ הוה אמינא הני מילי מעשר ירק דבארץ גופיה דרבנן אלמא מעשר ירק נוהג בחוצה לארץ, ויש מפרשים דר' מאיר משל דמאי אכל שלקחו מאגודה של עם הארץ כעין עובדא דפונדקא דיאר (לעיל א') ולא גזרו על הדמאי בחוצה לארץ אלא בדגן תירוש ויצהר אבל לא בירק ואילן, וכן הא דאמר' במס' ע"ז (נ"ח ב') ריש לקיש אקלע להווא אתרא חזא דאכלי פירי דלא מיעשרן אסר להו ואמר ליה ר' יוחנן אדמקטורך עלך זיל הדר בצר לאו היינו בצרה, היינו נמי בדמאי, אי נמי התם בחוצה לארץ ממש מקום שאינו כיבוש ישראל כלל, ואין חוצה לארץ בשום מעשר אלא מיעוט מקומות שגזרו בהם כגון עמון ומואב ומצרים ובבל, והם תקנת נביאים ותקנת חכמים שהנהיגו בהם (דייני) [דיני ארץ] ישראל מפני שהם סמוכות לארץ כדאיתא במס' ידים (פ"ד), אבל כבוש ראשון וסוריא חייבין מדבריהם בכל מעשרות של ודאי, אבל בדמאי לא גזרו והיינו מעשה דבית שאן.

והרב ר' משה הספרדי ז"ל סובר שאף בכיבוש עולי מצרים יש מקומות שלא הנהיגו בהן אפילו ודאי מפני שלא היו ישראל מצויין שם כל כך והיו מקומות רחוקים מעיקר מקומות הישוב של כיבוש שני והיינו מעשה דבית שאן שפטר רבי לגמרי, ואינו מחזור בעיני דהא קאמר והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית והיינו שיסמכו עליהם במעשר עני כדתנן בידיים אמר ר' טרפון מצרים שהיא קרובה עשאוה מעשר עני שיהו עניי ישראל נסמכין עליה בשביעית, אלא מעשה דבית שאן בדמאי היה, וכן במשמע, אבל מעשה דבצר קאמר בהדיא פירי דלא מיעשרי דבחוצה לארץ ממש היה, ודבר נכון ועיקר הוא, והא דתנן (דמאי פ"ב) ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום וכו' ופירשו עלה בירושלמי מפני שחזקת מינין הללו מארץ ישראל הן באין אבל שאר דברים אין מתעשרין דמאי, אבל ודאי י"ל מתעשרין הן, ויש מפרשים בשלקח מן הגוי ובארץ ישראל אין קנין לגוי להפקיע מיד מעשר, ואפילו למאן דאמר יש קנין מדרבנן חייב כדאמר' במס' בכורות (מנחות ל"א א') לך וקח עלי מן הגוי, אבל בחוצה לארץ אפי' מדרבנן פטור ואפי' לסוריא אפי' למאן דאמר כיבוש יחיד שמיה כיבוש של גוי פטור לגמרי, והכי מפורש בשלהי פ' השולח (מ"ז א').

רש"י מסכת זבחים דף ס עמוד ב

אי קסבר קדושה ראשונה של בית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא - כי היכי דס"ל בקדושת הארץ וקמיבעי ליה מי קרינא ביה לפני אלהיך או לא וקפשיט מעשר מבכור. אפילו בכור נמי - אפילו בכור יקריב ויאכל דהא מאן דאית ליה קדשה לעתיד לבא אית ליה שמקריבין אף על פי שאין בית כדאמרין במגילה (דף י').

תוספות מסכת זבחים דף ס עמוד ב

מאי קסבר האי תנא - דפשיטא ליה בכור טפי ממעשר אי קסבר קדשה לעתיד לבא בקדושת הארץ וקמבעיא ליה אי קרינא ביה לפני ה' אי לא אפי' בכור נמי יקרב ויאכל דמאן דאית ליה קדשה קסבר דמקריבין אף על פי שאין בית כדאיתא פ"ק דמגילה (דף י'). ואי קסבר לא קדשה דבטלה קדושת הארץ ומבעיא ליה במעשר משום דאינו צריך לבית ומיתאכיל בירושלים אי קרינא ביה לפני ה' אי לא אפי' בכור נמי תיבעי היכא דהוי כעין מעשר כגון בכי ה"ג שאינו צריך לבית שקרבו דמיו ואימוריו וחרב הבית ובשרו קיים מהו שיאכלוהו ומסיק דקסבר לא קידשה והא דפשיטא ליה בבכור משום דאיתקש בשרו לדמו ולא אכיל בשר אלא בשעה הראויה לזריקת דם ולא משנהרס דם וזו היא גירסת הקונטרס ופירושו ואם תאמר אי קסבר לא קדשה היכי משכחת מעשר שני דאורייתא כיון דבטלה קדושת הארץ וי"ל דאי קסבר לא קידשה מוקמינן ליה למעשר שגדל בפני הבית כמו שפירש בקונטרס [גבין] בכור שקרבו דמו ואימוריו וחרב הבית ובשרו קיים א"נ אפי' קסבר לא קדשה הני מילי קדושת הבית אבל קדושת הארץ לא בטלה ונתחייבו בתרומות ומעשרות כדאשכחנא (לקמן דף קיב:) כשחרב שילה שבטלה קדושת הבית ולא בטלה קדושת הארץ וא"ת כיון דלא קידשה והותרו הבמות יהא נאכל בכל ערי ישראל לספרים דגרסי' לקמן בפ' בתרא (דף קיב:) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות מעשר נאכל בכל ערי ישראל וי"ל דלפי אותה גירסא לא מתוקם הכא אלא במעשר שגדל לפני הבית והוזקק להבאת מקום ואינו נאכל בכל ערי ישראל וקשה לפירוש הקונטרס מאי דוחקיה דרבינא לומר לא קדשה ופליג אכוליה הש"ס דקים לן ירושלים אין אחריה היתר כדתנן בפרק בתרא (גם זה שם) לימא דלעולם קסבר קדשה ובכור שנזרק דמו ונפגם המזבח דאין בשרו נאכל בפגימת המזבח ומיהו מצי למימר דלישנא דברייתא קשיתיה דקתני מה בכור אינו אלא בפני הבית דמשמע בית ממש צריך ואי קדשה למה לי בית הלא מקריבין אף על פי שאין בית ואין צריך רק מזבח משום דאיתקש בשרו לדמו אבל ה"ה דלעולם מצי סבר קדשה דכיון דנזרק דמו ואח"כ חרב אין אוכלין בשרו משום דאיתקש לדמו מיהו האי בפני הבית היינו בפני מזבח ולא בית ממש קאמר אבל קשה מאי קאמר אפילו בכור נמי תיבעי ולא תבעי מעשר אדרבה כיון דלא קדשה פשיטא לא קרינא ביה לפני ה' דמחיצה לאכול דאורייתא ועוד דבכור פשיטא דמפסיל ביוצא כשחרב הבית ונפלו מחיצות כיון דלא קדשה ומה צריך כלל היקישא דבשר ודם וכי תימא כשחרב הבית ונהרס המזבח אבל חומות ירושלים קיימת ולא בטלה קדושתה לענין קדשים קלים ומעשר שני זהו תימא לומר דהא ירושלים לא נתקדשה אלא בשביל הבית ואיך יתכן שקדושת הבית תבטל וקדושת ירושלים קיימת לכך נראה כמו גירסת הספרים אי קסבר קדשה אפילו בכור נמי ואי קסבר לא קדשה אפילו מעשר נמי אמר רבינא לעולם קסבר קדשה וכו' והכי פריך אפילו בכור נמי משכחת לה בלא חומות ירושלים ובלא חומת עזרה כמו שפירש בקונטרס דמקריבים אף על פי שאין בית כלומר יבנה המזבח ויזרוק הדם ויאכל הבשר אבל בלא מזבח פשיטא ליה דאינו יכול להקריב כדאמרי' לעיל (דף נט.) מודה רב בדמים אף על פי שהבית קיים וכל שכן בזמן הזה ואי קסבר לא קדשה קדושת הבית לבנות המזבח וכל שכן קדושת ירושלים אבל קדושת הארץ קיימת להתחייב בתרומה ומעשר כמו בנוב וגבעון אפילו מעשר יהא פסול פשיטא דאין לו היתר בירושלים ולא גרסינן לקמן פ' בתרא (דף קיב:) מעשר שני נאכל בכל ערי ישראל ואי גרסינן ליה צריך לומר דהכי פריך אפילו מעשר שני יהא פשיטא דאין חייב להעלותו ואמאי קאמרת יכול יעלה אדם דמשמע דמספקא ליה אי חייב להעלותו לירושלים או לא כיון דלא קידשה יהא נאכל בכל ערי ישראל כדתנן לקמן (שם) ואמאי צריך לאקושי לבכור דמה בכור אינו מעלהו אף מעשר אינו מעלהו אמר רבינא לעולם קסבר קדשה ולא מיירי כלל בחובת העלאה אלא אם יכול לאוכלו בזמן הזה או לא וילפינן אכילת מעשר מאכילת בכור דמה אכילת בכור בעיא מזבח משום דאיתקש בשרו לדמו אף אכילת מעשר בעיא מזבח ואין שום מעשר נאכל בזמן הזה ואית ספרים דגרסי' אי לא קדשה אפילו מעשר נמי לא וה"פ אפילו מעשר נמי לא יהא נאכל כלומר דמדקבעית במעשר בזמן הזה א"כ במעשר שהוזקק להבאת מקום קבעי' אבל לאחר חורבן ההוא שמא לא נתחייב כלל במעשר כיון דלא קדשה ואפילו נתחייב במעשר כמו בנוב וגבעון מ"מ פשיטא דנאכל בכל ערי ישראל לפי הגירסא דלקמן כדפרישית אלא כי קבעי באותו שגדל בפני הבית וחרב הבית והוא פשיטא דאינו נאכל אמר רבינא לעולם קסבר קדשה ובכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית עסקינן וחרב הבית ועדיין בשרו קיים ואיתקש בשרו לדמו וא"ת והא כתיב (במדבר יח) ואת דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר אלמא איתקש בההוא קרא להקטרת חלב ואמרי' לעיל דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו וה"ה אימורין וי"ל דקולא וחומר לחומר מקשינן ומקשינן בשרו לדמו והשתא מהך דרשא יליף לכל הקדשים דאם נפגם המזבח אין נאכלין וא"ת לפי גירסא זו דגרס קדשה קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל דלקמן פ' בתרא (דף קיט.) תניא רבי ישמעאל אומר זהו זה מנוחה ונחלה שילה ופי' בקונטרס דבקדושת ירושלים גופה ס"ל דלא קדשה ויש אחריה היתר מדלא קרי ליה נחלה כדאיתא בפ"ק דמגילה (דף י'). שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה ואוקמינן כרבי ישמעאל מיהו בזה לא דק בפירושו דההיא דמגילה (גז"ש) רבי ישמעאל ברבי יוסי וההיא דלקמן רבי ישמעאל בן אלישע בר פלוגתיה דר"ע אבל מ"מ על כרחין קסבר לא קדשה דכיון דמוקי קרא דנחלה בשילה א"כ מנא ליה דירושלים אין אחריה היתר וי"ל דשמא נפקא ליה מקרא אחריונא והרב רבי חיים מפרש דרבי ישמעאל סבר קדשה והאי דקאמר זהו זה שילה אתא לאשמועינן דשילה אין אחריה היתר דלא כמ"ד יש אחריה היתר והיינו משום דדריש מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים ומדחלקו קדריש ליתן היתר בין זו לזו ופליג אמתני' דקתני שילה יש אחריה היתר דתנן (לקמן דף קיב:) באו לנוב וגבעון כו' ואין נראה כלל שהרי מוכיחים דבנוב וגבעון הותרו הבמות גבי שמואל הוא יברך את הזבח (שמואל א ט) וגם קרי ליה בפסוק במה אבל אחר ירושלים לכולי עלמא לא הותרו הבמות ואפי' מאן דאית ליה לא קדשה מצי סבר דאין אחריה היתר וכן משמע פ"ק דמגילה (גז"ש) א"ר יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה וקאמר דהדר ביה מהא דתניא ירושלים אין אחריה היתר ואמאי הדר ביה הא קאמר התם כתנאי אי קדשה לעתיד לבא אי לא קדשה ומעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר אלא ודאי מעיקרא סבר דלמ"ד לא קדשה הותרו הבמות והדר ביה ממתניתין דמגילה וממתניתין דלקמן בפ' בתרא (דף קיב:) דירושלים אין אחריה היתר דמשמע לכולי עלמא אפילו למ"ד לא קדשה ותנאי דמיתיה התם בקדשה ולא קדשה לא קאי אדרבי יצחק אלא ריהטא דהש"ס הוא משום דאיירי קדושה ראשונה

קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא דנקיט כתנאי ומייתי פלוגתא דבתי ערי חומה דדמי לקדושת הארץ דמשווי להו אהדדי ובפ"ב דערכין (דף לב:) גבי מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע וכמה תנאי היה יכול להביא דאיכא דאית ליה קדשה ואיכא דאית ליה לא קדשה ור"מ בפ"ק דחולין (דף ו:) קסבר לא קדשה גבי בית שאן ורבי ישמעאל דהכא ורבי יוסי דסדר עולם בפרק הערל (יבמות דף פב:) וא"ת ומנא ליה לקמן דרבי יוחנן סבר קדשה משום דמחייב מעלה בזמן הזה לעולם אימא לך דסבר לא קדשה אפ"ה אין אחריה היתר כדפי' וי"ל דאי לא קדשה לא מחייב דאינו ראוי לפתח אהל מועד דנדחו לגמרי אבל אי קדשה לא נדחו דיכול לבנות מזבח במקומו ויקריב עליו או מיירי ר' יוחנן בקטרת דלא בעי מזבח כדפי' לעיל ואין להקשות לפי' הקונטרס דגרס הכא לא קדשה ובסוף הערל (גז"ש) שמעינן לרבי יוסי דקדשה בברייתא דסדר עולם ויש חילוק כדפי' לעיל דאפילו בטלה קדושת הבית קדושת הארץ לא בטלה כדאשכחן בנוב וגבעון א"נ תני ולא סבר ליה כדבעי למימר פרק יוצא דופן (נדה דף מו:) א"נ הא דידיה הא דרביה דהכא משמיה דרבי ישמעאל וא"ת למאי דגרס קדשה הא ר"ל ס"ל אליבא דרבי יוסי (יבמות דף פא.) תרומה בזמן הזה דרבנן וי"ל כדפרישית לעיל דאפשר אפילו לא בטלה קדושת הבית קדושת הארץ בטלה ותדע דרבי יהושע שמעי' ליה עיגול בעיגולין עולה בפ"ק דביצה (דף ד.) ובסוף הערל (יבמות דף פא.) מוכח לר"ל למ"ד עולה קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן ושמעינן ליה לרבי יהושע בכמה דוכתי דאמר שמעתי שמקריבים אף על פי שאין בית ותימה הוא לומר שקדושת הבית קיימת להקריב קרבן בלא במה ולא יתחייב בתרומה אבל לעיל דאמר איפכא אתי שפיר כמו בנוב וגבעון והכא י"ל דרבי יוסי משום רבי ישמעאל קאמר ולא ס"ל ומר' יהושע י"ל דסבר דאינו מקדש אלא ו' דברים בלבד לכן יעלו העיגולין ור"א דמספקא ליה בפרק ידיעות הטומאה (שבועות דף טז.) ובפ"ק דמגילה (דף י.) אי סבר קדשה או לא קדשה ושמעי' ליה בפ"ק דחגיגה (דף ג:) גבי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית דקסבר לא קדשה ומיהו אין ראייה משום דהרבה כרכים לאו מדברי ר"א כדפרישית פ"ק דיבמות (דף טז.) ד"ה עמון) וליתיה במסכת ידים (פ"ד מ"ג).

תוספות מסכת זבחים דף סב עמוד א

ואחד שמקריבין אף על פי שאין בית - דקדושת בית קידשה לשעתה ולעתיד ולא דמי לקדושת הארץ דקי"ל דבטלה כדמוכח בפ"ק דחולין (ו:) גבי בית שאן שיש חילוק ביניהם כדפרישית לעיל (סא. ד"ה מאי).

תלמוד בבלי מסכת מכות דף יט עמוד א

ומאי קסבר? אי קסבר: קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, אפי' בכור נמי! אי קסבר: קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, אפילו בכור נמי תבעי! אמר רבינא, לעולם קסבר: קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והכא בבכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים, ומקשינן בשרו לדמו, מה דמו במזבח אף בשרו במזבח, ומקיש מעשר לבכור.

רש"י מסכת מכות דף יט עמוד א

אי קסבר קדושה ראשונה - של בית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא כי היכי דסבירא ליה בקדושת הארץ וקא מיבעיא ליה מי קרינא ביה השתא בלא חומה לפני ה' אלהיך או לא וקא פשיט מעשר מבכור. אפי' בכור נמי - יקרב ויאכל דהא מאן דאית ליה קדשה לעתיד לבא סבירא ליה מקריבים אע"פ שאין בית כדאמרין במגילה נקראת /מגילה/ (דף י.). ה"ג ואי קסבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי - ואי קסבר קדושת הבית בטלה ומיבעיא ליה במעשר הואיל ואינו צריך לבית אי מתאכיל בירושלים לפני ה' קרינא ביה אי לא אפי' בכור נמי כי האי גוונא תיבעי ליה כגון בכור שנזרק דמו וחרב הבית ועדיין בשרו קיים מהו שיאכלוהו.

אמר רבינא לעולם קסבר לא קדשה והכא - דקא פשיט ליה למעשר מבכור בבכור שאינו צריך לבית דומיא דמעשר עסקינן והא דפשיטא ליה דלא מתאכיל משום דאיתקש בשרו לדמו דכתיב ואת דמם תזרוק על המזבח וגו' ובשרם יהיה לך וגו' ויליף מיניה בשעה שהיא ראויה לזריקת דם אתה אוכל את הבשר ולא משנהרס המזבח.

תוספות מסכת מכות דף יט עמוד א

ואי סבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי - כך גרסת רש"י דמוקי ליה בבכור שנשחט ונזרק דמו קודם חורבן דההוא הוי דומיא דמעשר כדפ"ה וא"ת אי לא קדשה אם כן לא משכחת לה מעשר דקדושת הארץ בטלה וי"ל דודאי קדושת בית לא קדשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות אבל קשה דאי לא קדשה קדושת הבית לעולם א"כ במות מותרות דהא בהא תליא כדמוכח במגילה (דף י.) ואם כן יביא מעשר שני ויהא נאכל בכל ערי ישראל כדאמרין בזבחים (דף קיב:) באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות וקדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל העיר וי"ל דמיירי שגדל לפני הבית שהוזקק להביאו למקום ובהכי ניחא נמי קושיא קמייתא ומסיק דלעולם לא קדשה כהאי גוונא אבל קשה לגירסא זו דאמרין למסקנא דלא קדשה אם כן מאי מיבעי לעיל יכול יעלה פשיטא דלא יעלה בירושלים יותר משאר עיירות כיון דלא קדשה ותו גבי בכור נמי למה לי היקשא דבשרו לדמו תיפוק ליה דבלאו ההיקשא דהיכא דאכיל הוי להו כחוץ לחומה כיון דלא קדשה והוי ליה כאוכל קדשים בחוץ ועוד קשה דקאמר ולעולם דלא קדשה כו' ומקשינן בשרו לדמו משמע דאי אמר קדשה מתאכיל בכור בלא בית ולא הוי ממעטינן מהך היקשא וקשה דהא מוכח פרק קדשי קדשים (זבחים ס.) דמזבח שנפגם אין אוכלין קדשים קלים ואמאי הא מוכח הכא היכי דקדשה דנאכל אפילו ליכא מזבח ושאי הכא דלא קדשה לכן צריך לומר דגריס לעיל ואי סבר לא קדשה מעשר נמי והכי פירושא אפילו מעשר נמי לא יהא מתאכיל בירושלים כלל בלא פדיון דלא הוי כלל לפני ה' אלהיך ואין לתמוה אי לא קדשה אם כן לא משכחת מעשר דקדושת הארץ בטלה דודאי קדושת בית לא קידשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות ולא תליא הא בהא

אבל הכא מיירי שאין המזבח כלל בנוי וגריס לעולם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וטעמא דבכור לאו משום קדושת הארץ אלא משום דאתקש בשרו לדמו דבעינן שיהא המזבח קיים בשעת אכילת בשרו הלכך כל כמה דילפינן דבכור לא מתאכיל מעשר נמי לא מתאכיל בלא פדיון ואם תאמר ברייתא דאמרה בכורים יוכיחו מנלן דבכורים לא מתאכלי כשאין מזבח אם הונחו אצל מזבח וחרב דבעי למילף מעשר מינייהו ויש לומר דודאי הא דאמרינן בברייתא בכורים יוכיחו מיירי בבכורים שלא הובאו כלל בפני הבית עד לאחר חורבן ובודאי היה להשיב דאם כן לא שייך כלל לדמות מעשר לבכורים אלו שהרי צריכים הנחה וצריכים לבית גם בשביל הנחה ולא בשביל אכילה לחוד ומעשר לא צריך לבית אלא בשביל אכילה לבד אלא דלא חייש ליה לפי שאינו נשאר במסקנא ומה שזקוק הש"ס להעמיד בבכור שנזרק דמו לפני הבית ואינו מעמידו כשהובא אחר הבית כמו בכורים משום דתנא מסיים קרא דהקיש הכתוב ואין נכון להעמיד בבכור שהוא אחרי הבית שלא דמי כלל למעשר דהא מחוסר מתן דם ואימורין כדפ"ל ולא שייך להקיש מעשר לבכור אלא דוקא כשאין הבכור צריך לבית אלא דוקא בשביל האכילה דלפני ה' והשתא הויא דומיא דמעשר דודאי במשא ומתן יכול להיות דומה מעשר לבכורים שהובאו אחר הבית אף על גב דלא נשאר במסקנא ובכור נמי שבתחלת הברייתא יכול היה להיות בבכור שאחר הבית אלא שאז לא היה טועה דהא לא שייך כלל לדמות לו מעשר והיינו דמותיב שכן אין טעון מתן דמים.

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו

הלכה יד

כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה אין קדוש גמור וזה שעשה עזרא שתי תודות זכרון הוא שעשה לא במעשי ונתקדש המקום שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים, ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבא. +/השגת הראב"ד / בקדושה ראשונה שקדשה שלמה. א"א סברת עצמו היא זו ולא ידעתי מאין לו ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב ובגמ' אמרו דנפול מחיצות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חלק בין מקדש לירושלים לשאר א"י ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא לא אמר אלא לשאר א"י אבל לירושלים ולמקדש לא אמר לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד י"י לעולם כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת. +

הלכה טו

לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא.

הלכה טז

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אע"פ ששמומין בקדושתן הן עומדים אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואע"פ שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה.

כסף משנה הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה טז

ומ"ש בשאר א"י שלא קדשה לעתיד לבא נתבאר בראש הלכות תרומות בס"ד. ומ"ש הראב"ד ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב ובגמרא אמרו דנפול מחיצות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חילק בין מקדש וירושלים לשאר א"י י"ל אין משם ראייה דכיון דחזינן דרבי יהושע דהלכתא כוותיה סבר דקדשה לעתיד לבא ולא הזכיר אלא ירושלים ומקדש ממילא אית לן למשמע דבהני דוקא קאמרי לא בשאר א"י ונתן רבינו טעם לדבר אך הנך מקומות דקתני אם אין מקדש ירקב קשו ואין לומר דאתו דלא כהלכתא שהרי רבינו פסק כן בפ"ז מהלכות מעשר שני וצ"ע. ומ"ש ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שניה קדשה לעתיד לבא לא אמר אלא לשאר א"י וכו' אני אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה דאע"כ למה היה מניח עזרא מלקדש לעתיד לבא שמא בזמן החרבן יותן לנו רשות להקריב. ומ"ש לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת אני תמה דמעיקרא משמע דכמספק אמרה ובסוף דבריו נראה דפשיטא ליה וחידוש גדול הוא והיה צריך להביא ראייה. ומ"מ מ"ש רבינו אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש וכו' וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה וכו' איני יודע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש ולמה לא נאמר בחזקה גם כן משנלקחה הארץ מידינו בטלה חזקה ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש וצ"ע:

שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן תלד ד"ה ז וא"כ

ז' וא"כ כיון דבש"ס ערכין מדמה קדושת הארץ לקדושת ערי חומה ולמ"ד קדושת ארץ בטלה קדושת ערי חומה נמי בטלה ובטלה קדושת מחנה ישראל שבערי חומה. ה"ה דבטלה קדושת ערי חומה ה"ה דבטלה קדושת מחנה ישראל שבירושלים. והרמב"ם סוף פ"ו מהלכות בית הבחירה חילק בין קדושת מקדש וירושלים בין קדושת שאר א"י דקדושת מקדש וירושלים משום שכינה ושכינה לא בטלה כו' עיי"ש. ולפענ"ד קדושת ירושלים משום שהוא מחנה ישראל כמו מחנה ישראל שבמדבר וכו"ל מש"ס זבחים (דף נ"ה ע"א) וא"כ כשגלו ישראל בטל קדושת ירושלים:

ר' חיים הלוי הלכות שמיטה ויובל פרק יב

...ולפי זה מיושב היטב דברי הרמב"ם דלעתיד לבוא יקדשו בתי ערי חומה, אף אם נפרש דקאי גם על מקומות שקידש עזרא, דכיון דהדין דביאת כולכם הוא שייך לעצם ירושת הארץ לענין שמיטות ויובלות ותרומות ומעשרות, וא"כ הא נמצא דירושת הארץ לענין שמיטות ויובלות ותרומות ומעשרות נשלמת ע"י שני הירושות יחד, דירושה שניה אהניא לעצם קדושת הארץ, וירושה שלישית תהני להשלים קדושתה ודין ירושה שלה בביאת כל ישראל שהוא זה ביאת כולכם האמור בתורה, וא"כ י"ל דהוא הדין לענין קידוש בתי ערי חומה, כיון דהם תלויין ביובל, ועצם דינה של קדושת בתי ערי חומה הוא ע"י קדושת הארץ, והוא זה מדברים התלויין בארץ, א"כ ממילא דנוהג בהם דין ביאת כולכם בעצם קדושתם כמו קדושת הארץ לענין יובל, ונשלמת קדושת הבתי ערי חומה ג"כ ע"י שתי הירושות יחד בקדושת הארץ המועילה ליובלות, אשר על כן שפיר מיירי הרמב"ם גם במקומות שקדש עזרא בירושה שניה, ומ"מ שפיר פסק דלעתיד לבוא יקדשו את הארץ ויתחייבו בתרומות ומעשרות ויתחילו למנות שמיטות ויובלות ויקדשו בתי ערי חומה, ואע"ג דבהלכה דלעיל מינה פסק שכבר עשו כן בימי עזרא שקדשה לעתיד לבוא, כיון דכל הני דקחשיב נעשה חיובן ע"י שתי הירושות ביחד, דמשניהם ביחד נשלמה ירושת הארץ וקדושתה בביאת כולם, וכמו שנתבאר.

והנה הראב"ד בפ"א מהל' תרומות שם חולק על הרמב"ם וס"ל דאין צריך ביאת כולכם אלא בחלה לבד ולא בתרומות ומעשרות, ולדידי' הא ודאי דגם שמיטות ויובלות אין צריך ביאת כולכם, ותלויין רק בקדושת הארץ לחוד, וא"כ הרי ממילא דהא דלא נהגו יובלות בירושה שניה, הוא רק משום טעמא דכל יושביה לחוד, דאין זה שייך כלל לעצם ירושת וקדושת הארץ, וקדושת הארץ נגמרה עוד בימי עזרא גם לענין תרומות ומעשרות וגם לענין שמיטות ויובלות ובתי ערי חומה, וע"כ לטעמי' שפיר השיג הכא וכתב דהא דיקדשו בתי ערי חומה לעתיד לבוא היינו דוקא במקומות שלא קידש עזרא, דבמקומות שקידש עזרא הרי כבר נגמר קדושת הבתי ערי חומה לגמרי, ולא חסר בהו תו שום קידוש כלל, כיון דקדושה שניה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, ולא שייך עוד קידוש בתי ערי חומה כיון דכבר נגמרה קדושת הארץ, ומיושב היטב וכמו שנתבאר.

בית הבחירה למאירי מסכת שבועות דף טז עמוד א

כבר ביארנו שכל שלא נעשה בכל אלו אינו קדוש ואפי' חסר אחת מהן לבד ואין אוכלין שם קדשים קלים או מעשר שני שאף הוא אינו נאכל אלא בתוך החומה ולא עוד אלא שכל ההמון היה מעשר שני חמור אצלם יותר מן הקדשים קלים ממה שהיו דורשים עליו לחם תמיד כדי להתוודות על הפרשתו והיו אומרי' שנאמ' עליו ואכלת לפני י"י אלהיך מעשר דגנך וכו' והיו מטריחים עצמם ובקדשים כשלא היו מוצאין בפנים אכסניא בריוח לא היו מטריחים עצמם בכך ומ"מ צריך אתה לשאול אחר שכל שחוזר אחת מכל אלו לא נתקדש מהו שקדש עזרא בבית שני ולא היו שם אורים ותומים ולא מלך לא נתקדשה אלא בקדושה ראשונה שבימי דוד ושלמה שבקדושתם נתקדשה העזרה לשעתה ולעתיד ולא הוצרכו בימי עזרא לקדש אלא שעשו כן לזכר בעלמא שהרי לא הוסיף הוא במדת העזרה לא באורך ולא ברחב ומה שיראה בקצת מקומות שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד פירושו בשאר ארץ ישראל ולענין שביעית ומעשרות אבל ירושלם ומקדש נתקדשו לעתיד כמו שביארנו במסכת מגלה י' ב'.

שיטה זו שכתבנו לחלק בין שאר ארץ ישראל לירושלם ומקדש כך הוא דעת גדולי המחברים שכתבוה כן בפ"י וכל שאתה מוצא בתלמוד שיראה לך משם שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד אתה מפרשה בשאר ארץ ישראל וכל שיראה לך משם שקדשה לעתיד אתה מעמידה בירושלם ומקדש ועל דעת זה הואיל וירושלם ומקדש נתקדשו לעתיד לכל דבר מקריבין למקום בית המקדש ואף על פי שאין שם בית בנוי ולא פתח אהל מועד ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה ואף על פי שהיא חרבה ואינה מוקפת מחיצות וכן שאין שם קלעים וכן אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלם אף על פי שאין שם חומה ומ"מ קשה לפרש לשטח זו מה שאמרו בסוגיא זו למה מנו חכמים את אלו והרי נמנית ירושלים בכלל אלו במסכת ערכין ל"ב א' ויראה לי שהדברים מתחלקין לפי העינים ואין בזה חלוק בין ירושלם ומקדש לשאר הארץ וכל שיראה מן הסוגיות שקדשה לעתיד אף בשאר הארץ נאמרה ולענין ליאסר בבמות אף לאחר חורבנה וכל שאתה מוצא מכח הסוגיות שלא קדשה לעתיד אף ירושלם בכלל כל הארץ ולענין שמותר לזרוע בשביעית ושפטורין [מן] המעשרות וכן שהוצרכה להתקדש בימי עזרא ירושלם בתודות ושיר והעזרה בשירי מנחה והארץ כלה במאמ' ובחזקה שמחזיקין בה בתורת ארץ ישראל הא קדושה שניה שבימי עזרא נתקדשה בכל אלו באחת מאלו שהרי בימי עזרא לא סמך על קדוש ראשון ואעפ"כ קדשה שלא באורים ותומים ושלא במלך ומ"מ צריכה להתקדש בכל מה שאפשר ומעתה אין מקריבין אא"כ יש בית וכן בכלם וגדולי המפרשי' כתבו בהגהותיהם שאף בקדושה שניה לא נאמרה אלא לשאר ארץ ישראל אבל ירושלם ומקדש יודע היה עזרא שעתידין להשתנות ולהתקדש בכבוד עולמי והנכנס עכשיו לשם אין בו כרת והמנהג פשוט ליכנס שם לפי מה ששמענו וכן יראה שלא לאכול מעשר שני במקום שאין חומות ממה שכתבנו בהרבה מקומות בענין מחיצה לאכול ומחיצה לקלוט:

איגרות הרמב"ם (הוצאת שילת ירושלים תשנ"ה דף רכח) איגרת אל ר' יפת בר' אליהו הדיין בעכו

...ואני בכל זאת אינני קובל לא על חכם ולא על תלמיד ולא על רע ומידע, וראוי לקבל עליך יותר מכלם, שאני והוא (אחיז) ואבא מרי זצ"ל ואתה – ארבעתינו הלכנו בבית ה' ברגש, ולא שאלת ולא דרשת...

ישראל כארץ נבחרת משתלשלת ובאה אליה מקדושת המקדש ובית הבחירה. "ועשר הקדושות" הן למעשה בחירה אחת, בניבוי יהושע לא היה בית-המקדש (כל מזמור קל"ב בתהלים עוסק בנענועים למקדש, והבחירה של ירושלים מופיעה בימי דוד רק לאחר שרכש את גורן ארנון היבוסי). כיבוש יהושע חל בזמן, כאשר עדיין לא היתה קדושת ירושלים ובית-הבחירה שתקוין קדושה על ארץ-ישראל כולה. כיבוש יהושע התחיל על הגבולות, מיריחו לנגב. משם לחוף הים עד לעכו. וללכל עד לארץ נפתלי. כל חלק שנכבש נתקדש עם כיבושו. כך הלכה קדושת-הכיבוש ועברה ממקום למקום עד שהגיעה, רק בימי דוד, לירושלים, וירושלים נבנה רק לאחר-מכן, בימי שלמה, בית-הבחירה. כך שארץ-ישראל נתקדשה בכיבוש עוד לפני שהיתה קדושת בית הבחירה ואותה קדושה ראשונה, קדושת יהושע, היתה בה קדושה של כיבוש הנטל עם כיבוש הבא אחריו, ולא היה בה אלמנט הבחירה שקדושתה אינה בטלה עולמית. בית ראשון בא לעולם, לאחר שארץ-ישראל כבר נתקדשה והיתה כאן כאילו קדושה מן החוץ אל הפנים, מן הפריפריה שנכבשה-נתקדשה תחילה למרכז שנכבש-נתקדש אחר-כך.

ואולם, שונה היה המצב בימי עזרא. כשהרמבי"ם מדבר על "חזקה שהחזיקו בה עולי בבל" — היכן היתה חזקה זו? לא בפריפריה, אלא מיד במרכז, בירושלים. המלאכה הראשונה שעשה עזרא לא היתה לנאול את ארץ-ישראל, אלא לכנות את בית המקדש, לשקם את חומות ירושלים. כמוכן שלשם כך צריך שיבואו יהודים לארץ-ישראל. כדי שלא יהיה הבית בנוי בארץ מלאה עממים. כך כתוב (עזרא

הסקת המסקנה מן המקורות. מה שנוגע לירושלים נאמר. בה (מלכים א, ה, טז) — "מן היום אשר הוצאתי את עמי את ישראל נמצאים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל" — כלומר, מכל ארץ-ישראל לא בחרתי בעיר אלא בירושלים בלבד שנבחרה מתוך ארץ-ישראל, אבל גם ארץ-ישראל עצמה היא נבחרת לקדושה, שהרי כך שנינו במשנה (כלים פ"א מ"ו): "עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות", אחריה באות במעלות הקדושה ע"ירות המוקפות חומה ואחר כך ירושלים, לפנין מן החומה, הר"הבית העזרה וכו' עד לשיא הקדושה: קדש הקדשים, "שאיין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכיפורים בשעת העבודה". משונה זו אנו למדים כי ארץ-ישראל היא כמין בסיס לפירמידה רבת-קומות של קדושה ובלעדי הבסיס הזה כל הפירמידה כולה מתמוטטת. אילו לא היתה ארץ ישראל נבחרת אף היא — לא היתה מנויה בין עשר הקדושות הללו.

קדושה נבחרת פירושה קדושה של השראת השכינה. בימי יהושע וכל ימי בית ראשון לא היתה לארץ קדושה נבחרת, אלא קדושת כיבוש, שהרי קדושה זו בטלה וקדושת בחירה אינה בטלה לעולם. לעומת זאת היתה הקדושה של ימי עזרא קדושה נבחרת — זו נבחרת בכך אם יש בה השראת השכינה של "לפני ה'". כך אומרים חכמינו ז"ל (מכילתא פתיחתא כה) ש"איין השכינה נלית בחוץ-לארץ" ואצל יונה כתוב "כי מלפני ה' הוא בורח" — להיכן ברח מלפני ה'?

לחוף לארץ.

בימי יהושע לא היתה קדושה נבחרת זו יכולה לחול, כיוון שלא היה עדיין בית-הבחירה במציאות וקדושת ארץ-

על התשובה

מה סיבו של זכרון זה?

החסבר הוא, כי אכן את המקדש לא היה עזרא צריך לקדש, שהרי מקדש ועומד היה מימי שלמה; גם את ירושלים לא היה צריך לקדש — אבל את ארץ ישראל כולה מוכרח היה לקדש ע"י בניין המקדש ובניין ירושלים, ומשום-כך העמיד את שתי התודות על החומה להראות שבניין החומה יש בו כדי להקרין על סביבותיו ולקדש בקדושת השכינה את ארץ ישראל כולה. והוא שאומרת הגמרא: "זכר בעלמא הוא דעביד".

אדם שב מגולות חטאו

ההקבלה שהעלינו קודם בין גלות, חורבן וקיבוץ גלויות מצד אחד לבין חטא ותשובה מצד שני, נמשכת גם לעניין זה: שני סוגי תשובה הם. יש תשובת הכיבוש ויש תשובת השכינה וכמו שיש שני סוגי קידוש בביאה לארץ-ישראל, קידוש יהושע ע"י הכיבוש שמקדשין קטע אחרי קטע וקידוש עזרא כאשר בונים בית-הבחייה במרכז, בעוד הארץ כולה תחת אדנות הנויים וצוררי ישראל מתנכלים לה, כך גם כבעלי תשובה: יש שמקדש עצמו בכיבוש ויש שהוא מקדש עצמו בהשראת השכינה.

"ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמד ושב וקנצד מכל העמים"

פפ"ה, "יסורים וטאלה

א, ה): "ויקומו ראשי האבות ליחודה ובינימין והכתנים והלוויים, לכל העיר האלהים את רוחו לעלות לבנות את בית ה' אשר בירושלים: וכל סביבתיהם חזקו בידיהם בכלי כסף בזהב, ברכוש ובהמה העולים משבי הגולה... וישובו לירושלים". ואלה בני המדינה העולים משבי הגולה... וישובו לירושלים". המרכז לעליית עזרא — היה ירושלים.

איך נתקדשה הארץ בימי עזרא? בהזקה? הזקה כשלעצמה אינה מקדשת? בניין המקדש, בניין בית-הבחייה הוא שקידש את ארץ ישראל! הקדושה לא הלכה הפעם מן החיקף, מן הפריפריה אל המרכז — אלא להיפך, הקדושה הופיעה במרכז, ומן הפנים פשטה החוצה כמעין גופע והציפה את כל סביבות ירושלים ומשם הלאה את כל ארץ-ישראל, עד שנתקדשה ארץ ישראל כולה.

הרי שהמקדש של ארץ ישראל בימי עזרא היה בית המקדש, בית בחירה, מקום השראת השכינה ולפיכך פסק הרמב"ם כי קדושת הארץ שקידשה עזרא היה בית המקדש, בית-הבחייה, בדיוק כמו שקדושת שלמה לא בטלה, מפני ששכינה אינה בטלה.

מעניינת הגמרא במסכת שבועות (טז, א) כי עזרא העמיד שתי תודות גדולות בזמן שקידש את ירושלים, ושואלת הגמרא למאן דאמר קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא — הרי שלמה כבר קידשה ולמה היה עזרא צריך את שתי התודות הגדולות? ומשיבה הגמרא: "זכר בעלמא הוא דעביד". גם הרמב"ם בפ"ו מהלכות בית בחירה כותב: "וזת שעשה עזרא שתי תודות זכרון הוא שעשה שלא במעשיו נתקדש המקום".

בענין אסור לצאת מא"י לחו"ל (ע"י מ"ג) – חידושי רבינו חיים הלוי מפי השמועה על הש"ס חלק ב דף 23

הרמב"ם בה' מלכיה כסם טאסור לצאת מא"י לחו"ל כן אסור לצאת מבבל לשאר ארצות מנאמר בבבלי יבאו וטמה יהיו, פשטות דברי הרמב"ם דהאיסור הוא מבבל לשאר ארצות אבל לארץ אין איסור, ומהגמ' לא משמע כן דאיתא בסוף כתובות אמר ר"א אסור לצאת מבבל לארץ דכתיב בבבלי יבאו וטמה יהיו ובגמ' סם אמר שמואל כסם טאסור לצאת מא"י לחו"ל כן אסור לצאת מבבל וביאר שם רש"י שהטעם הוא משום דטכיהו יסיבות בא"י ובגל ובודאי דלזה הטעם שרי לעלות מבבל לא"י, והרמב"ם הביא לימנא דשמואל והטעם דהקרא דבבלי יבאו, ובכ"ס טם דבטא ארצות כלול גם א"י, ובתוס' כתובות אף דהקרא על חורבן בית ראשון סובר ר"י דגם בגלות שני כן והיינו דילפינן גלות שני מראשון.

והנה בגלות ראשון בטלה קדושת הארץ ולא הי' על היחיד מצות ישוב בארץ ובאה העטה מקבלה סלא ישובו מבבל ור"י דסובר זהו העטה קאי גם על גלת שני דיליף גלות שני מראשון צריך לומר דס"ל דגם בגלות שני בטלה קדושת הארץ או דסובר דגם בגלות ראשון לא בטלה ואף דהי' על היחיד מצות ישוב חידסה הקבלה דלא ישוב מבבל ולכן גם גלות שני סוה בדין זה אבל אם נימא דבגלות ראשון בטלה קדושת הארץ, ובגלות שני לא בטלה אין נילף גלות שני מראשון אחרי דיש עליו המצוה של ישוב הארץ ולכן הרמב"ם דפסק דבגלות ראשון בחלה קדושת הארץ משום דקדושת הי' בכיבוש בטלה כיבוש בטלה הקדושה ובגלות שני מראשון ולומר דהקרא גם על גלות שני אחרי דנסתנה הדין בגלות שני מראשון די' ע"י המצוה של ישוב, וכל העטה של בבלי יבאו וטמה יהיו דהיינו סלא לצאת מבבל הוא רק לשאר ארצות אבל לא לא"י דבגלות ראשון לא הי' כלל קדושת הארץ והיתה א"י סוה לשאר ארצות אבל בגלות שני בע"כ דהעטה קאי רק על שאר ארצות ולא על א"י.